

## על הבקר בליבריה

באיזורים, בהם התנאים המקומיים נוחים לגיר דול, כך שבעל הבקר אינו צריך להשקיע כל כסף או מאמץ להזנתו.

בדרך כלל הבקר משמש כרכוש קבע לבעליו, המעלה את מעמדו הסוציאלי ואת היוקרה שלו. לרוב אין בעל הבקר שש למכרו, כי לרבים מהם אין כל שימוש בכסף. מכירת בקר נעשית כשבעל הבקר הסתבך בצרה והוא זקוק לכסף כדי לצאת למרחב או כתמורה עבור אשה נרספת; הפרה ניתנת להוריה של הכלה. לעתים שוחטים פרה לרגל מאורע חגיגי, כגון סעודת קבורה, טכס פולחני, או ביקור הנשיא.

בבקר עצמו אין כל טיפול. עם בוקר יוצא הבקר בעצמו למרעה לתור אחר מזונותיו. באיזור הצמחית החופית ובאיזורי הסוואנה בצפון, השטחים יותר פתוחים, ולבקר אין קשיים מירדדים בחיפוש מזונותיו. לעומת זאת — בשטחי היער הגבוה והשיחים שטח המרעה מוגבל לציד הכבישים והדרכים וכן בשדות אורז שנעזבו, בטרם צמחו בהם מחדש השיחים של צמחי-בר.

לפנות ערב חוזרות הבהמות לכפר, מציצות לתוך מטבח בעליהם ומבקשות בצורה זו שארית קליפות קאסאוה או שאריות מטבח אחרות. בצפון מושיט בעל-הבית לבהמותיו גם קצת מלח בישול, מה שלא נהוג באיזורי החוף. הוולדות הולכים עם אמותיהם למרעה מהיום הראשון. הנקבות מגיעות לבגרות מינית בגיל שנתיים, שנתיים וחצי. התושבים טוענים שפורתיהם ממליט טות כל שנה, אולם נראה ש־70% פוריות הוא המספר הקרוב יותר למציאות.

אין מכירים פה שיטה של סירוס עגלים, וכל הפרים והעגלים נמצאים תמיד עם הפרות. לעיתים, כשיש צורך בשחיטה, בוחרים דווקא בעגל או בפר היפה ביותר והנותרים משמשים לרבייה. מובן שנוהג זה אינו תורם להשבחת הגזע.

בכפר אין כל מבנים להחזקת הבקר והבהמות מוצאות לעצמן מגן מגשם ושמש לאורך קירות הבתים ומתחת לבליטות הגגות.

יתאכזבו אלה המצפים לשמוע על תנובות החלב של הבקר הליבריאני. מעולם לא נחלבופה פרות, וכל החלב הנצרך מגיע מהולנד ומאמר ריקה בבקבוקים כחלב מפוסטר ובקופסאות כחלב מרוכז. יתר על כן, גם מנת הבשר מיובאת רובה באוניות מעבר לים — כבשר משומר, קפוא או מעושן; חלק מהבשר מיובא מהמדינות השכנות כבקר חי. רק שיכבה דקה של האוכלוסיה המקור מית וכן הזרים יכולים להרשות לעצמם להעלות על שולחנם את שני המטעמים הנ"ל. בעד ליטר חלב, שמחירו 58 סנט, או חצי ק"ג בשר, צריך פועל פשוט לעבוד יום שלם או יותר מזה. רוב רובו של העם ניזון ממזונות מקומיים, כגון: שורשי קאסאוה, אורז, בננות ושאר מזונות פחמימניים, הגדלים פה.

בליבריה נמצאים כיום כ־15,000 ראשי בקר. בקר זה מניב בקושי חלב לוולדותיו. כמות בקר דומה לזו, כלומר — כ־15,000 ראשי בקר, מייב אה ליבריה מדי שנה לשחיטה על מנת לספק את הבשר לאוכלוסיה. כדי להגיע לייצור עצמי של כמות בשר זו יש להגדיל את העדר המקומי פי ארבעה, והבעיה היא איך לשכנע את בעלי הבקר להגדיל את עדריהם כדי שתוך 5—10 שנים אפשר יהיה להגיע להספקה עצמית בבשר.

ליבריה היא ארץ טרופית המכוסה רובה יער רותיעד ושיחים סבוכים. חקלאותה מתבססת על גידול עצי גומי וכן על גידול אורז לסיפוק חלקי של התצרוכת העצמית. אורז זה מגדלים לפי שיטה „השיפטינג קולטיבישן“, כלומר — אחרי אסיף היבול נותנים לשטח לנוח כ־6 שנים לפני שחוזרים אליו בגידול חדש.

הטמפרטורה הממוצעת ביום אינה יורדת מתחת ל־32° מ"צ וכמות הגשמים נעה בין 5000 מ"מ לשנה באזורי החוף ו־1300 מ"מ בחלקים הפנימיים והצפוניים של המדינה. אורכה של ליבריה כ־570 ק"מ ורוחבה כ־240 ק"מ; מספר תושביה המשוער 1—2 מיליון.

ברוב אזורי הארץ לא נמצא בקר כלל, או ככמות מצומצמת ביותר. הבקר מתרכז בעיקר

פרות ה"נדאמה" מאריכות ימים עד לגיל של 12 שנה ויותר.

שני הגזעים הנ"ל חסונים בדרך כלל לפגיעת זכוב הצה"צה המעביר את מחלת ה"נאגאנה" (Trypanosomiasis); חסינות זאת בתוקפה כל זמן שהבקר במצב טוב ותזונתו בשפע. כל יתר הגזעים שנוסו פה לא החזיקו מעמד בפני מחלה זאת, וגם בני-הכלאות מדור ראשון בין גזעים אחרים לבין הנדאמה עלולים ליפול קרבן למחלה זו תוך זמן קצר. בעזרת רפואות פריבנטטיביות אפשר אולי להתגבר על מחלות אלו, אבל לשם זה יש צורך בשרות ווטרינארי בעל כוח ביצוע. הרופא הוטרינארי היחידי, מכרנו ורבנו ד"ר שלמה פרוינד-אביאלי, עזב את הארץ לפני זמן קצר, אחרי שנתיים של שירות כאן, וכך התחסלו בעצם השירותים הוטרינאריים בלריה. בלריה ובארצות השכנות ידועות רוב המחלות המדבקות, "המודרניות", אולם הודות לקטנות העדרים והיותם מבודדים, לא היו עד כה התפרצויות אפידמיות רציניות בקנה מידה ארצי. כעת, התכנית המעשית היחידה לפיתוח עדרי הבקר בלריה, מתבססת על פיתוח שטחי המרעה, דבר אשר אמנם מצריך מאמץ והשקעת כס' פים לניקוי ה"בוש" (שיחים) ולגידור, אולם כמעט שאין בעיות השקייה. כן רצויה השבחת הגזע המקומי, בעיקר של הנדאמה, ע"י שיטות הכלאה מתאימות.

מתתיהו בר-אל

בליבריה ישנם שני גזעים — האחד לאורך החוף ושמו "מוטורו", או בשפת בעלי המקצוע, גמד קצר-הקרניים המערב אפריקאי; זאת היא בהמה קטנה, המזכירה את הפרות הערביות ביש"אל. לגבי מוצאו קיימות שתי גירסאות: האחת אומרת שהובאו ע"י רועים ברבריים ממרוקי הדרומית, והשניה — האומרת שהובאו עם המת-יישבים הפורטוגזיים לפני מאות בשנים ומוצאם מספרד. בקר זה הוא בעל גוף קצר ומרוכז עם גב ישר, די רחב ושרירי. העכוז באורך בינוני, עם שיפוע ניכר; הרגלים קצרות וחזקות; צבע השער — על פי רוב — כהה-חום-שחור, אבל לפעמים גם אדום עם לבן; לעתים, צבעים אלו מעורבים. על כל פנים אין אחידות בצבע. משקל פר מבוגר מגיע ל-270 ק"ג ומשקל הלידה של הוולד כ-16—18 ק"ג.

הגזע השני נקרא "נדאמה" (בתרגום — "בקר קטן"); הוא נאה יותר מהקודם. מוצאו ממרוקו הדרומית. גזע זה בולט בקרניו הגדולות והחדות, והופעתו הכללית היא נאה ביותר. צבעו חום-בהיר או חום-אדום. העור חלק, עדין ומבריק; הראש זקוף יפה ורחב עם עינים עירוניות; הצוואר — בינוני עם גב ישר ושרירי; הצלעות קפיציות, ושרירי השכם והירכיים מפר תחים יפה. משקל הפר מגיע עד 400 ק"ג ומשקל הפרה — עד 350 ק"ג. בסיארה ליאונה השכנה נחלבו פרות "נדאמה" באחת מתחנות הנסיון והגיעו לתנובת חלב של 520 ק"ג במשך 237 יום.

#### עד איזה גיל עשויה הפרה להעלות תנובתה?

מהניסיון בעדרינו בשנים האחרונות, עשויים רבים מבוקרינו להתרשם שהפרות מגיעות לכושר ההנבה המאקסימאלי שלהן כבר לאחר התמלטה הראשונה. נראה מה מצאו ההולנדים בנידון זה: נבחנו והושוו התנובות של 100 פרות שהתקיימו בעדריהן מההמלטה הראשונה ועד אחרי השמינית, והנה הממצאים ב-%:

תקופה 1 — 100; תקופה 2 — 119; תקופה 3 — 135; תקופה 4 — 149; תקופה 5 — 155; תקופה 6 — 161; תקופה 7 — 162; תקופה 8 — 162.

פירוש הממצא הוא: אם ההזנה והטיפול בפרת החלב הם ברמה גורמאלית, המקובלת על רוב מגדלי הבקר בהולנד, עתידה הפרה, שהניבה בתקופתה הראשונה 4000 ק"ג חלב, להגביר את כושר ההנבה שלה בהדרגה, עם עליית הגיל, עד לאחר התקופה השביעית, ולהניב אז 6480 ק"ג חלב. האם יהיו רבים מבין בוקרינו מוכנים להודיין באורך-רוח כזה?